

Надійшла до редколегії 06.03.2000

*О. Ю. Синяська, нач. відділення ОП та РОС УБОЗ УМВС України
в Сумській області*

Функції службової дисципліни в органах внутрішніх справ України

Функції службової дисципліни в органах внутрішніх справ досить різноманітні. Умовно можна виділити такі функції: організаційно-адміністративні, забезпечення, відновлювальні, виховні, каральні, методичні, контрольні, громадські.

Організаційно-адміністративні передбачають здійснення таких методів і прийомів управління, які здатні забезпечити найвищу ефективність діяльності органу внутрішніх справ. Очевидно, що:

1) дисципліна детермінується управлінням, тому вона є метою управління, а управління – засобом забезпечення дисципліни; тому реальний стан дисципліни – це точний індикатор науковості та ефективності управління;

2) управління в органах внутрішніх справ має подвійну мету – забезпечення виконання поставлених перед ними завдань у сфері внутрішніх справ держави і створення інструмента (засоби, умови) здійснення цього забезпечення – формування службової дисципліни в органах внутрішніх справ.

З цих висновків випливає і інша функція дисципліни в органах внутрішніх справ – функція забезпечення. У сфері державного управління велика шкода постановкою нереальних цілей завдається дисципліні в органах внутрішніх справ, де важливішою вимогою до поведінки співробітників є відповідність їх діяльності чинному законодавству. Безумовно, якісним показником діяльності органів внутрішніх справ виступає суворе додержання законності та дисципліни. Тільки при організаційному та практичному забезпеченні реалізації цього принципу будуть в достатній мірі ефективними і зусилля по поліпшенню показників діяльності органів внутрішніх справ у цілому. З такої точки зору обґрунтованими цілями органів внутрішніх справ видаються: суворе додержання в оперативно-службовій діяльності законності; постійне вдосконалення управління; забезпечення старанного добору, високого рівня спеціальних знань кадрів, їх навчання та розстановка; постійне поширення та поглиблення співробітництва з державними, громадськими організаціями та населенням; широке і раціональне використання в усіх сферах діяльності органів внутрішніх справ сучасних досягнень науково-технічного прогресу.

Носієм відновлювальної (що повертає об'єкт у необхідний стан) функції дисципліни в органах внутрішніх справ виступає дисциплінарна відповідальність працівників органів внутрішніх справ.

Виховна функція дисципліни здійснюється з метою позитивного впливу на конкретних працівників, корекції їх поведінки, свідомого відпо-

відального ставлення до виконання покладених на них обов'язків. Суттєвою стороною службової дисципліни співробітників органів внутрішніх справ є свідоме виконання усіх її приписів. Додержання суворої службової дисципліни в кожному колективі органів внутрішніх справ гостро потребує розвитку такої моральної якості, як дисциплінованість. Дисципліна і дисциплінованість не є одним і тим же. Дисципліна – вид суспільних відносин, а дисциплінованість -якість особи. Дисциплінованість проявляється у таких рисах співробітника органів внутрішніх справ як точність, ініціатива, сумлінність, старанність, ретельність і т.п. Слабкість такої морально – професійної якості як дисциплінованість виражається в порушенні норм моралі, певних правил, порядку, вимог, що призводить, в свою чергу, за певних умов і до порушень правових норм.

За суб'єктивним складом взаємовідносин у сфері службової дисципліни порушення службової дисципліни умовно можна поділити на:

- порушення норм у взаємовідносинах із старшими за посадою керівниками;
- порушення норм у взаємовідносинах із своїми товаришамч по службі (однаковими за званням та посадою);
- порушення норм у взаємовідносинах з громадянами;
- порушення «особистих норм», тобто своїх обов'язків по службі і т.п.

Але і ці, на перший погляд, особисті порушення виражають відношення співробітника до колективу, товаришів, керівництва. Це ще раз підкреслює, що для подальшого зміцнення службової дисципліни необхідно постійно удосконалювати відносини особи працівника органів внутрішніх справ з колективом. Дійсно, якщо проаналізувати сенс порушень, що скоюють деякі співробітники органів внутрішніх справ, то можна побачити, що переважна більшість їх скоюється не тому, що особа має мету – зробити зло, а, як правило, через нехтування, небажання враховувати інтереси інших людей, колективу, суспільства. Виконання вимог службової дисципліни тільки під впливом зовнішнього примусу ще не говорить про високий рівень морального розвитку особи співробітника. Така людина лише виконує певні накази, вказівки «ззовні», щоб уникнути стягнення. Таке виконання статутних вимог ще не є надійним гарантом того, що в складних ситуаціях співробітник забезпечить зразкове виконання своїх службових обов'язків. Необхідна ще висока дисциплінованість. Рівень службової дисциплінованості та її вищої форми – самодисципліни – один з найважливіших показників моральної сили співробітника органів внутрішніх справ.

Говорячи про виховну функцію, неможливо уникнути питання про роль керівника органу внутрішніх справ у забезпеченні службової дисципліни. Керівник виховує і особистим прикладом, і навчанням, і контролем, методами переконання і примусу. Керівник постійно повинен мати на увазі виховне значення прийнятих ним управлінських рішень. «Начальник несе відповідальність за стан дисципліни серед підлеглих. Він повинен постійно бути прикладом у додержанні законності, дисципліни, бездоганному виконанні вимог присяги, статутів, наказів і норм моралі, розвивати і підтримувати у підлеглих свідоме ставлення до виконання службових обов'язків,

почуття честі й гідності, заохочувати розумну ініціативу, самостійність, старанність у службі, суворо карати за недбалість.

Особливу увагу начальник повинен приділяти вивченню індивідуальних якостей підлеглих, додержанню статутних відносин між ними, згуртуванню колективу, своєчасному встановленню причин проступків підлеглих і запобіганню їм, створенню обстановки нетерпимого ставлення до порушників дисципліни. При цьому він зобов'язаний всіляко використовувати силу громадського впливу колективу» [Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України, ст.4]. Але для якісного забезпечення дисципліни в підпорядкованому органі чи підрозділі внутрішніх справ, керівник сам повинен бути взірцем додержання дисципліни, етики та етикету. Управлінська етика – невід'ємний елемент професійної компетенції керівника органу внутрішніх справ.

Зупинимося ще на одному аспекті. Оскільки, як сказано вище, «начальник несе відповідальність за стан дисципліни серед підлеглих», розуміти це інакше, як відповідальність керівника перед вищестоящими інстанціями за кожний проступок кожного підлеглого неможливо. В той же час таке положення дозволяє в управлінській практиці суб'єктивно вирішувати питання про те, який з начальників порушника (а в кожного є безпосередній та прямі начальники) несе відповідальність за його проступок. Тому в разі серйозності порушення дисципліни підлеглим керівники різних рівнів, щоб перестрахуватися від покарання, поспішають прийняти заходи дисциплінарного впливу не тільки до порушника, а й до нижчестоящого начальника, покладаючи таким чином відповідальність на останнього. Це часто підмінює педагогічну обґрунтованість, а іноді й елементарну справедливість покарання. Практична інтерпретація ст.4 Дисциплінарного статуту на рівні МВС, УМВС ставить знак рівності між кількістю співробітників органу, підрозділу, до яких вжиті заходи дисциплінарного впливу, тяжкістю скоєних ними порушень та змогою відповідного начальника підтримувати дисципліну серед особового складу. Це перетворює керівників у співучасників порушень дисципліни, паралізує їх принциповість по відношенню до порушників.

Каральна функція дисципліни в органах внутрішніх справ полягає в застосуванні до порушників дисципліни досить розгорнутого переліку дисциплінарних стягнень [Глава 3 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України].

Методичні функції передбачають розробку найбільш ефективних прийомів і методів забезпечення дисципліни в органах внутрішніх справ, вивчення та розповсюдження передового досвіду з цих питань.

Сутність контрольної функції службової дисципліни в органах внутрішніх справ полягає в наступному:

- спостереження за поведінкою суб'єкта службової дисципліни та отримання об'єктивної та достовірної інформації про її стан;
- виявлення причин і умов, що сприяють порушенням службової дисципліни;
- прийняття заходів з попередження та припинення порушень дисципліни;

– прийняття заходів дисциплінарного впливу до порушників.

Кожний орган управління загальної компетенції контролює діяльність підлеглих галузевих органів управління. Найбільш типові форми контролю керівного складу та безпосередньо підпорядкованих йому органів за діяльністю підлеглих співробітників – це безпосередня перевірка на місцях виконання службових повноважень співробітниками, викликання їх для доповіді про стан справ на дорученій ділянці роботи, підбиття підсумків роботи і заслуховування окремих співробітників на службових нарадах, розгляд скарг на дії підлеглих співробітників.

Важлива роль у зміцненні дисципліни належить внутрішньовідомчому контролю. Він проводиться, як правило, керівниками органу внутрішніх справ особисто або за допомогою спеціального апарату: службами по роботі з особовим складом, внутрішньої безпеки, штабами і т.д. Внутрішньовідомчий контроль проводиться і в процесі повсякденного керівництва роботою підлеглих співробітників. Його підставою служить і те, що контроль і перевірка виконання – це передусім функція керівників апарату органів внутрішніх справ, органічний елемент здійснення дисципліни в органах внутрішніх справ. Контроль повинен бути всебічним, систематичним, об'єктивним, принциповим, конкретним. При виявленні недоліків до винних необхідно застосовувати відповідні заходи та встановлювати конкретні строки усунення виявлених недоліків, щоб мати змогу потім провести додаткову перевірку. Мета контролю – не тільки виявляти недоліки, але і надати необхідну допомогу, яка повинна виражатися в докладних рекомендаціях співробітникам не тільки з приводу того, що їм робити, але особливо – як робити. Велике значення має гласність контролю. Своєчасне і повне інформування співробітників органів внутрішніх справ про підсумки перевірок і висновки сприяють активним практичним діям, застерігають від повторення нових дисциплінарних проступків.

Завдяки контрольній функції можуть вирішуватися такі питання:

- підбір, розстановка кадрів, висунення в резерв і на нові посади, прогностування переміщень співробітників по службі та ін.;
- вдосконалення шляхів та методів індивідуально-виховної роботи; посилення боротьби з бюрократизмом, протекціонізмом та іншими негативними проявами;
- розробка заходів соціального та організаційно-правового характеру по створенню нормального морального клімату в колективі та ін.

Дисципліна в органах внутрішніх справ виконує і громадські функції. В наш час, коли постійно розвиваються і поширюються зв'язки і співробітництво органів внутрішніх справ із громадськістю, засобами масової інформації, про роботу співробітників судять, у більшості випадків, саме зі стану дисципліни в органі внутрішніх справ і дисциплінованості, дотримання законності кожним співробітником.

Наприкінці ще раз зазначимо, що усі функції службової дисципліни в органах внутрішніх справ діють тільки в тісному взаємозв'язку, комплексно, впливають одна з другою.

Надійшла до редакції 06.03.2000